

LUX

3 FILMA
24 JEZIKA
28 DRŽAVA

FILM

DAYS

TONI ERDMANN

Maren Ade
Njemačka, Austrija, Rumunjska

ye10
ars

TONI ERDMANN

FILM MAREN ADE

Ines, poslovna žena zaposlena u velikoj njemačkoj tvrtki sa sjedištem u Bukureštu, ne krije očajanje kad ugleda oca, koji joj stiže u posjet bez najave. U njezinom savršeno organiziranom životu nema mjesta ni za najmanji odmak od reda, no kad je otac upita je li sretna, a ona na to pitanje nije u stanju odgovoriti, započinje duboki preokret. Naporni otac kojeg se stidi čini sve što može kako bi je ponukao da ponovno pronađe smisao te izmišlja lik koji će mu u tome pomoći – lakrdijaša Tonija Erdmanna.

Njihov komplicirani odnos glavna je okosnica filma, no film ima i neočekivan komični naboj zahvaljujući sposobnosti oca da se uživi u ekscentrične uloge i tako se izruguje svijetu moćnika koji okružuju njegovu kćer. Naposljetku, lik oca i nehotice baca svjetlo na duboke društvene i ekonomske nejednakosti koje stvaraju moćni akteri gospodarske globalizacije.

NEOČEKIVANA KOMEDIJA

Prikazan na Cannesu 2016., *Toni Erdmann* oduševio je i kritičare i publiku svojim nekonvencionalnim humorom. O ovom se filmu često govori kao o komediji, iako su komični trenuci zacijelo rjeđi no što se čini na prvi pogled. No humor olakšava pristup filmu, a već nakon kratkog razmišljanja o oprečnim likovima oca i kćeri u njima se prepoznaju klasični cirkuski likovi – August i bijeli klaun.

Otac Winfried očito ima ulogu klauna s tradicionalnim atributima Augusta – pretjeranom šminkom, grotesknim umjetnim zubalom umjesto crvenog nosa, perikom, prevelikom odjećom, određenom neodmjerenošću, drskošću i manje ili više hinjenom nespretnošću. Svojim brojnim točkama on pokušava izazvati smijeh pretjerivanjem, gafovima ili provokacijom sudionika, koje donekle stavlja u ulogu žrtava.

S druge strane, Ines isprva djeluje kao iznimno ozbiljna osoba, bez tračka smisla za humor, koja s manje ili više strpljenja podnosi očeve budalaštine. Tek se s odmakom radnje razvijaju i njezina uloga i komični potencijal, primjerice kad dočeka goste bez odjeće. Tek tada kod Ines otkrivamo osobine bijelog klauna, prije svega fizičke naravi. Ona drži do toga da u svim okolnostima ostane hladnokrvna te uvijek djeluje trezveno i dostojanstveno, no ta silna površinska ozbiljnost zapravo samo skriva tragikomičan potencijal.

OZBILJNA, PA ČAK I DRAMATIČNA PRIČA

No film ne slični na cirkusku točku. Naprotiv, u stvarnom životu klaun može izazvati nelagodu, a upravo to Winfried postiže u poslovnom okruženju svoje kćeri, destabilizirajući je u više navrata pod krinkom Tonija Erdmanna. Posebno je upečatljiva scena u kojoj se Ines nakon teškog dana na poslu nađe u restoranu s dvjema „prijateljicama“, kad Winfried iskrnsne iza nje s perikom i predstavi se kao trener Iona Tiriaca. Toni možda uspije nasmijati gledatelja i prijateljice, no iz Ines ispod površinske hladnoće izbija duboka, ali razumljiva nelagoda.

Okosnica filma lako se prepoznaje: otac i kći udaljili su se jedno od drugoga budući da Ines sada živi u drugačijem svijetu i postavlja se pitanje mogu li se ponovno spojiti ili barem približiti prije konačnog razdvajanja. To teško pitanje nedvosmisleno je najavljeno na početku filma smrću Winfriedova starog psa, koja pokreće cijelu priču – iako to nije eksplicitno izraženo, lako je zaključiti da je taj događaj za Winfrieda znak njegova vlastitog starenja, što ga potakne da ode u Bukurešt kako bi ponovno vidio svoju kćer.

Film se poigrava s tim motivom pa će se tako susret dva glavna lika poklopiti s prividnom ili najavljenom smrću oca prurušenog u bugarsko čudovište. Iako naposljetku ustane, izgleda kao da ima srčani udar. U sljedećoj sceni kći dolazi na sprovod, a gledatelj neminovno na trenutak pretpostavlja da je riječ o očevu sprovodu, dok ne sazna da se radi o baki. Smrt, taj krajnji izazov, prisutna je u filmu, ali je spretno ublažena tom scenarističkom doskočicom kojom je smrt oca zamijenjena smrću bake, a ona je za gledatelja daleko manje dramatična jer lik bake gotovo uopće nije upoznao.

DRAMSKA NAPETOST

Bez obzira na jasno postavljene dramski sukob filma u cjelini, svaka scena ima svoju vlastitu dinamiku obilježenu konfrontacijom oca i kćeri koji pokušavaju jedno drugo simbolički nadmašiti. Odisti, oni se ni ne pokušavaju pomiriti, već njihov odnos obilježava implicitan sukob u kojem se jedno drugome žele nametnuti. Taj sukob zacijelo se tiče, da se izrazimo Winfriedovim riječima, temeljnih životnih vrijednosti, no ubrzo se pretvara u sukob dviju ličnosti. Možda se isprva čini da je Winfried u tom odnosu dominantan zahvaljujući stasu i humoru, ali ubrzo se pokaže da je i Ines sposobna odgovoriti mu i preokrenuti situaciju u svoju korist: kad Winfried u jednom od prvih kadrova filma ironično izjavi da je angažirao zamjensku kćer, ona mu pribrano odgovori kako je to izvrsno jer ga sad više neće morati zvati za rođendan. U Bukureštu je također s lakoćom odgovorila na njegov govor o sreći i smislu života – ravnodušno i uz dozu ironije zamjerila mu je što se koristi velikim riječima i spretno mu vratila pitanje koje je sam postavio.

Ipak, Winfried se, pod krinkom Tonija Edrmanna, uspio nametnuti svojim grotesknim istupima i u nekoliko navrata dovesti Ines u neugodnu situaciju, primjerice u već spomenutoj sceni u restoranu ili kad na terasi uredske zgrade upotrijebi jastuk koji proizvodi zvuk prdeža.

No Ines se, unatoč svojoj krhkoj pojavi, pokaže kao dostojna protivnica. Primjerice, poziva oca na izlazak s prijateljima i pred njim upadljivo uzima kokain, dok njezin rumunjski kolega (i ljubavnik) izvodi opscene radnje s bocom šampanjca koju drži kao falus. Svojim ponašanjem ona želi oca suočiti s novom i uznemirujućom predodžbom o sebi, dalekom od očinske slike djevojčice, kako bi sada njemu bilo neugodno u tom potpuno stranom okruženju. Ali Ines naposljetku ne iskoristi situaciju, već napusti noćni klub a da nije pokušala ostvariti nikakvu simboličnu nadmoć – na koncu će ona učiniti prvi korak kako bi se približila ocu.

Sve do scene pomirenja napetost odmjeravanja snaga neprestano raste, prije svega prilikom posjeta naftnoj tvrtki, kad Ines iskoristi oca kako bi izvršila pritisak na rumunjskog upravitelja, a naposljetku zbog Winfriedove nespretne šale jedan radnik biva otpušten. Otac se uhvatio u zamku vlastite krinke, a kći je u automobilu iskoristila priliku da ga dokrajči izjavivši kako se gospodarski razvoj zemlje postiže upravo takvim otkazima unatoč njegovoj naivnoj, „zelenoj“ sentimentalnosti.

Poražen, otac odlazi kod Rumunjke čiju je posjetnicu sačuvao i kojoj se predstavlja kao njemački ambasador. Odnos snaga ponovno se obrće jer je Ines, uhvativši se u zamku očeve spletke, prvo bila prisiljena nespretno obojiti jaje, a zatim i na sav glas pjevati pred cijelom obitelji. Ali nakon toga se, zadržavši dostojanstvo, okrenula i ostavila oca na licu mjesta.

RITAM I VRHUNAC FILMA

Promjenjivi odnosi snaga daju posebnu dinamiku svakoj sceni, a ishod se nikad ne može predvidjeti – hoće li pobijediti otac ili kći? Iako su humoristične scene česte, redateljica koristi brojne duge scene u filmu, koji u cjelini traje dulje od dva i pol sata. Većina gledatelja film percipira kao komediju, no neke su sekvence montirane gotovo u stvarnom vremenu, što pridonosi osjećaju nelagode. Iako na trenutke humor izaziva oslobađajući smijeh, napetost jednog ili drugog lika osjetna je u više navrata – u restoranu, u noćnom klubu, na crpilištu nafte, u rumunjskoj obitelji... U ambasadi, prvi susret s glavnim direktorom Hennebergom, koji zatim Winfrieda i Ines poziva na piće, cijeli je prožet skrivenim namjerama, koje se ipak naslućuju iza uljudnih riječi. Scena traje dovoljno dugo, iako gledatelj, kao ni otac, ne razumije sasvim njezin smisao, da bismo osjetili kako postupno nastupa duboka nelagoda, posebno kad shvatimo da je Ines učinila krivi korak (ili da se uhvatila u zamku glavnog direktora).

Ta je napetost osjetna i u sceni koja predstavlja vrhunac filma, na zabavi kolega koja završi svlačenjem i izaziva smijeh promatrača. Uza svoj komičan aspekt, ta je scena odlučujuća za poantu filma. U njoj nema sukoba između oca i kćeri, Ines se sama, pod psihičkim pritiskom, odlučuje razodjenuti i dočekati goste kao od majke rođena: ta gesta, naravno, ima metaforičko značenje, a prikazana golotinja nije samo fizička, već simbolizira i moralnu ogoljenost. Ines u tom trenutku odustaje od pretvaranja kojim se dosada koristila u tom svijetu iluzija i laži. Ta joj promjena omogućava da se naposljetku u potpunosti pomiri s ocem, koji se uskoro pojavi pod najapsurdnijom mogućom maskom. Tada shvaćamo sljedeće – dok su maske Tonija Erdmanna očite i smiješne, maske u svijetu Ines nevidljive su i dramatične te joj truju život, sve dok ne odluči stati im na kraj.

Nije sigurno da je sukob s ocem izazvao tu promjenu i može se zaključiti i da je gomilanje laži tijekom cijelog filma imalo ključnu ulogu, primjerice kad šef od nje zatraži da organizira opuštenu zabavu u cilju zblizavanja tima, koju Ines vidljivo doživljava kao vrhunac licemjerja. Još je jedna scena znakovita za laži i prijetvornost moćnika poslovnog svijeta – nakon susreta s glavnim direktorom Hennebergom njezin nadređeni, Gerald, predlaže joj da spava s rumunjskim rukovoditeljem Timom kako bi ga pridobila i ojačala novu strategiju. Ona to i učini, no ubrzo se otkriva da je taj rumunjski partner već otprije njezin ljubavnik jer joj, čim se susretu u hotelskoj sobi, kaže da Gerald zna za njihovu „tajnu“ vezu. Svi igraju dvostruku, ili čak i trostruku igru, no u tom trenutku vidi se da je Ines ogorčena i revoltirana lažima. Odbivši voditi ljubav s Timom pod izlikom da ne želi „postati sentimentalna“, traži od njega da svrši na kolačiće koje je donijela hotelska posluga. Scena je šaljiva, no istovremeno otkriva krajnje licemjerje i moralno nasilje koji vladaju u poslovnom svijetu u kojem se ne preže od prisiljavanja mladih žena na seksualne odnose, što nju, zacijelo prvi put, izbacilo iz ravnoteže.

RUMUNJSKA U DRUGOM PLANU

Redateljica u prvi plan stavlja privatne odnose mlade žene s ocem, ali i s kolegama i nadređenima. Čini se da u tom poslovnom krugu prevladavaju laži kojima se prikrivaju očiti odnosi moći, no geografski okvir otkriva puno širi društveni kontekst. Konzultantska tvrtka u kojoj radi Ines ima zadatak restrukturirati naftnu industriju u Rumunjskoj i povećati njezinu produktivnost, po cijenu brojnih otpuštanja. No taj se aspekt filma razotkriva postupno, jer je fokus isprva na bogataškim mjestima koja Ines posjećuje – ambasadama, luksuznim hotelima, uređima velikih tvrtki, noćnom klubu, itd. Kad Ines s balkona pozdravi oca na odlasku, koji će se nešto kasnije vratiti pod krinkom Tonija Erdmanna, gledatelju se otkriva naličje dekora. Na rubu kadra vide se oronule kuće opasane zidom, koje su očito dio sirotinjske četvrti. Vidljiva je društvena segregacija, a „stvarna“ Rumunjska prikazuje se samo na trenutke, primjerice kad je Ines primorana pozvati lokalne „obrnike“ da otključaju lisice jer je Winfried zaboravio ključ.

Razlika između dvaju svjetova prikazana je u svojoj brutalnosti prilikom posjeta naftnoj tvrtki. Ondje vidimo posljedice planova i odluka koji se izrađuju i donose u uredima, dok rumunjski radnici na terenu o njima ništa ne znaju, iako se radi o njihovoj sudbini. Čini se da taj raskorak ne opterećuje mladu poduzetnicu koja po povratku u automobil opravdava tu politiku pretpostavljenim koristima gospodarskog razvoja. Na kraju filma vidi se da nije napustila taj svijet, već je jednostavno prešla u drugu konzultantsku tvrtku. No gledatelj se ne poistovjećuje s njezinim pogledom, a opis njezina svijeta, njegova licemjerja i okrutnih međuljudskih odnosa zacijelo će na njega ostaviti snažan dojam.

SMJERNICE ZA DALJNJE RAZMIŠLJANJE

Uz gore predložene elemente za analizu, nekoliko aspekata filma *Toni Erdmann* zavrjeđuje dodatno promišljanje.

I odnosi među muškarcima i ženama odnosi su moći. U tom je smislu zanimljivo promisliti odnose Ines s kolegama i pretpostavljenima – gdje se u filmu javljaju aluzije na odnos spolova? Gleda li se na žene drugačije nego na muškarce? Jesu li te razlike eksplicitne ili skrivene? Kako se provodi dominacija jednog spola nad drugim?

Koja je ekonomska strategija prikazana u filmu *Toni Erdmann*? Koja je uloga raznih njemačkih i rumunjskih likova?

les grignoux

10 GODINA FILMOVA IZ EUROPE ZA EUROPLJANE

Europski parlament ima čast predstaviti tri filma u konkurenciji za FILMSKU NAGRADU LUX za 2016.:

À PEINE J'OUVRE LES YEUX (*Kad otvorim oči*),

redateljice Leyle Bouzid

Francuska, Tunis, Belgija, Ujedinjeni Arapski Emirati

MA VIE DE COURGETTE (*Moj život kao Tikvica*),

redatelja Claudea Barrasa

Švicarska, Francuska

TONI ERDMANN, redateljice Maren Ade

Njemačka, Austrija, Rumunjska

Ove slojevite priče, koje su plod velike predanosti i kreativnosti nadarenih mladih redateljica i redatelja, prikazivat će se na petim DANIMA LUX FILMA.

FILMSKA NAGRADA LUX

Kultura igra ključnu ulogu u izgradnji naših društava.

S tom je mišlju Europski parlament 2007. pokrenuo FILMSKU NAGRADU LUX radi poboljšanja distribucije europskih filmova u Europi i poticanja rasprave o važnim društvenim pitanjima diljem Europe.

FILMSKA NAGRADA LUX izvanredna je inicijativa. S obzirom na to da se većina europskih koprodukcija prikazuje samo u zemlji porijekla i rijetko doživi distribuciju na drugim tržištima, FILMSKOM NAGRADOM LUX tri europska filma dobivaju rijetku mogućnost podnaslovljavanja na 24 službena jezika EU-a.

Dobitnika FILMSKE NAGRADE LUX odabiru zastupnici u Europskom parlamentu, a pobjednik će se proglasiti 23. studenog 2016.

DANI LUX FILMA

U okviru FILMSKE NAGRADE LUX pokrenuti su i DANI LUX FILMA. Od 2012. tri se filma u konkurenciji za FILMSKU NAGRADU LUX prikazuju široj europskoj publici na DANIMA LUX FILMA.

DANI LUX FILMA prilika su za nezaboravan kulturni doživljaj koji nadilazi granice. Od listopada do prosinca 2016. moći ćete se pridružiti filmofilima iz cijele Europe i prisustvovati projekcijama filmova *À peine j'ouvre les yeux* (*Kad otvorim oči*), *Ma vie de Courgette* (*Moj život kao Tikvica*) i *Toni Erdmann* na jednom od 24 službena jezika Europske unije. Ne zaboravite glasati za film koji vam se najviše sviđa na našoj internetskoj stranici luxprize.eu ili na našoj Facebook stranici!

NAGRADA PUBLIKE

O dobitniku posebne nagrade publike u okviru FILMSKE NAGRADE LUX odlučuju gledatelji. Nemojte propustiti priliku da glasate za jedan od tri filma: *À peine j'ouvre les yeux* (*Kad otvorim oči*), *Ma vie de Courgette* (*Moj život kao Tikvica*) ili *Toni Erdmann*! Možda ćete imati sreću i biti izabrani za odlazak na međunarodni filmski festival u Karlovim Varima u srpnju 2017. na poziv Europskog parlamenta i proglasiti dobitnika nagrade publike.

GLEDAJTE,
KOMENTIRAJTE
& GLASUJTE!

@luxprize

#luxprize

LUX
PRIZE
.EU

REDATELJICA: Maren Ade

SCENARIJ: Maren Ade

ULOGE: Sandra Hüller, Peter Simonischek, Michael Wittenborn, Thomas Loibl, Trystan Pütter, Lucy Russell, Hadewych Minis, Vlad Ivanov, Victoria Cocias

SNIMATELJ: Patrick Orth

PRODUCENTI: Janine Jackowski, Jonas Dornbach, Maren Ade, Michel Merkt

PRODUKCIJA: Komplizen Film

KOPRODUKCIJA: Coop99 Filmproduktion, KNM, Missing Link Films, SWR/WDR/Arte

GODINA: 2016.

TRAJANJE: 162'

ŽANR: fikcija

ZEMLJE: Njemačka, Austrija, Rumunjska

JEZICI IZVORNE VERZIJE: njemački, engleski

DISTRIBUCIJA: MCF Megacom

